

มงคลสูตรคำฉันท์

มงคลสูตรคำฉันท์ เป็นวรรณคดี คำสอน ผลงานพระราชนิพนธ์ของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวที่ทรงนำหลักธรรมที่เป็นพระคาถาบาลีจากพระไตรปิฎกตั้งแล้วแปลถอดความเป็นคำประพันธ์ที่ไพเราะ มีความงดงามทั้งด้านเสียงและความหมาย สามารถจดจำได้ง่าย มงคลสูตรคำฉันท์นี้จะเกิดแต่ตัวเราเองได้ก็ต้องเป็นผลมาจากการประพฤติปฏิบัติดีของตนเองเท่านั้น หาได้มาจากปัจจัยอื่นเลย

ผู้แต่ง

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว

ลักษณะคำประพันธ์

กาพย์ฉบัง 16 และอินทวิเชียรฉันท์ 11 แทรกคาถาบาลี

จุดมุ่งหมายในการแต่ง

เพื่อให้ตระหนักว่าสิริมงคลจะเกิดแก่ผู้ใดก็เพียงผลมาจากการปฏิบัติของตนทั้งสิ้น ไม่มีผู้ใดหรือสิ่งใดจะทำให้เกิดสิริมงคลแก่เราได้ นอกจากตัวเราเอง

ความเป็นมา

เมื่อ พ.ศ. 2466 พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงนำมงคลสูตรมาทรงพระราชนิพนธ์เป็นบทร้อยกรองประเภทคำฉันท์ โดยใช้คำประพันธ์ 2 ชนิดคือ กาพย์ฉบัง 16 และอินทวิเชียรฉันท์ 11 ทรงนำคาถาภาษาบาลีจากพระไตรปิฎกตั้งแล้วแปลถอดความเป็นร้อยกรองภาษาไทย ได้ถูกต้องตรงตามบังคับในฉันทลักษณ์ โดยไม่เสียเนื้อความจากพระคาถาบาลี การจัดวางลำดับของมงคลแต่ละข้อก็เป็นไปตามที่ปรากฏอยู่ในพระคาถาเดิม ซึ่งแสดงให้เห็นถึงพระอัจฉริยภาพทางด้านภาษาได้อย่างดียิ่ง

"อเสวนา จ พาลานํ ปณฺหิตานญจ เสวนา
 ปุชา จ ปุชฌิยานํ เอตมฺมงฺกลมุตฺตมํ
 หนึ่งคือบ่คบพาล เพราะจะพาประพฤติด
 หนึ่งคบกะบัณฑิต เพราะจะพาประสบผล
 หนึ่งกราบและบูชา อภิบุชฌิณฺชน
 ข้อนี้แหละมงคล อติเรกอุดมคติ"

เรื่องย่อ

สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสถึงมงคลอันสูงสุด 38 ประการ ไว้ในมงคลสูตร ซึ่งเป็นพระสูตรสำคัญบทหนึ่งในพระพุทธศาสนา มงคลสูตรปรากฏในพระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย หมวดขุททกปาฐะ

พระอานนทเถระได้กล่าวถึงที่มาของมงคลสูตรว่า ท่านได้ฟังมาเฉพาะพระพักตร์ของพระพุทธเจ้า ณ เขตวันวิหาร กรุงสาวัตถี มงคลสูตรนี้เกิดขึ้นด้วยอำนาจคำถาม คือ พระพุทธเจ้าทรงเล่าให้พระอานนท์ฟังว่า มีเทวดาเข้ามาทูลถามพระองค์เรื่องมงคล เพราะเกิดความโกลาหลวุ่นวายขึ้นทั้งในหมู่เทวดาและมนุษย์ ที่มีลัทธิเรื่องมงคลแตกต่างกันเป็นเวลานานถึง 12 ปี ท้าวสักกเทวราชจึงทรงมอบหมายให้ตนมาทูลถาม พระพุทธองค์จึงตรัสตอบเรื่องมงคล 38 ประการ ต่อจากราตรีนั้นพระพุทธองค์ได้ทรงแสดงเรื่องมงคลนี้แก่พระอานนท์อีกครั้งหนึ่ง

ใจความสำคัญของมงคลสูตร

- คาถาบทที่ 1 ไม่ควรคบคนชั่วเพราะจะพาให้เราประพฤติชั่วไปด้วย ควรคบคนดีมีความรู้เพราะจะนำเราไปสู่ความสำเร็จ และควรบูชาคนดี
- คาถาบทที่ 2 ควรปฏิบัติตนและอยู่ในที่ที่เหมาะสมที่ควรแห่งตน ทำบุญไว้แต่ปางก่อน
- คาถาบทที่ 3 รู้จักฟัง รู้จักพูด มีวินัย ใฝ่ศึกษาหาความรู้
- คาถาบทที่ 4 ดูแลบิดามารดา บุตร ภรรยาเป็นอย่างดี ทำงานด้วยความตั้งใจ
- คาถาบทที่ 5 รู้จักให้ทาน ช่วยเหลือญาติพี่น้อง ทำแต่ความดี มีสัมมาอาชีพ
- คาถาบทที่ 6 ไม่ประพฤติชั่ว ไม่ละเลยในการประพฤติ เว้นการดื่มน้ำเมา
- คาถาบทที่ 7 ให้ความเคารพผู้ควรเคารพ มีความอ่อนน้อมถ่อมตน มีความพอใจในสิ่งที่ตนมี มีความกตัญญูรู้คุณ และรู้จักฟังธรรมในโอกาสอันควร
- คาถาบทที่ 8 มีความอดทน ว่านอนสอนง่าย หาโอกาสพบผู้ดำรงคุณธรรมเพื่อสนทนาธรรม
- คาถาบทที่ 9 พยายามกำจัดกิเลส ประพฤติพรหมจรรย์ เข้าใจในความเป็นจริงของชีวิตเพื่อจิตสงบถึงซึ่งนิพพาน
- คาถาบทที่ 10 มีจิตอันสงบ รู้จักปล่อยวางไม่หวั่นไหวกับสิ่งที่มากระทบ
- คาถาบทที่ 11 เทวดาและมนุษย์ปฏิบัติสิ่งที่เป็นมงคลเหล่านี้แล้วจะไม่พ่ายแพ้ให้แก่ข้าศึกทั้งปวง มีแต่ความสุขความเจริญทุกเมื่อ

มงคลสูตร

1. เวมเม สุตํ
องค์พระอนันท์ท่านเล่า ว่าข้าพเจ้า
ได้ฟังมาแล้วดังนี้
2. เอกํ สมยํ ภควา
สมัยหนึ่งพระผู้มี พระภาคชินสีห์
ผู้โลกนาถจอมธรรม
3. สาวตถึยํ วิหริติ เขตวเน อนาถปิณฑิกสุส อาราม.
ประทับ ณ เขตะวัน วิหาระอัน
อนาถะปิณฑิกไชร์
จัดสร้างอย่างดีที่ใน สาวัดดีให้
เป็นที่สถิตสุขา
4. อถ โข อญญตรา เทวดา
ครั้งนั้นแลเทวะดา องค์หนึ่งมหา-
นุภาพมหิทธีฤทธิ
5. อภิกกนฺดาช รตฺติยา อภิกกนฺตวณฺณา
ล่องประถมยามราตรี เชอเปล่งรัศมี
อันเรื่องระยับจับเนตร์
6. เกวลกปฺปิ เขตวนํ โโอภาเสตฺวา
แสงกายเธอเปล่งยังเขต สวนแห่งเจ้าเขต
สว่างกระจ่างทั่วไป
7. เยน ภควา เตนฺอุปสงฺกมิ
องค์พระภควันนั้นไชร์ ประทับแห่งใด
ก็เข้าไปถึงที่นั้น
8. อุปสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา
ครั้นเข้าไปใกล้แล้วจึงพลัน ถวายอภิวันท์
แต่องค์สมเด็จพระศพล

- | | | |
|----|---|--|
| 3. | พายุสจจจจ สิบปญจ
สุภาสิตา จ ยา วาจา
ความสำเร็จมาก
อีกศิลปะศาสตร์มี
อีกหนึ่งวินัยอัน
อีกคำเพราะบรรสาน
ทั้งสี่ประการล้วน
ชื่อนี้แหละมงคล | วินโย จ สุสิกขิโต
เอตมมุงคลมุตตมัม
และกำหนดสุวาที
จะประกอบมณูญการ
นรเรียนและเชี่ยวชาญ
ฤดีแห่งประชาชน
จะประสิทธิ์มณูญผล
อติเรกอุคตมตี3 |
| 4. | มาตาปีตอุปฐานัน
อนากุลา จ กมมุนตา
บำรุงบิดามา-
หากลูกและเมียมี
การงานกระทำไป
ชื่อนี้แหละมงคล | ปุคตทวารุส สงคโ
เอตมมุงคลมุตตมัม
คุระด้วยหทัยปรีช
ก็ถนอมประหนึ่งตน
บ่มิยุ่งและสับสน
อติเรกอุคตมตี4 |
| 5. | ทานญจ ธมฺมจริยา จ
อนวชฺชานี กมฺมานิ
ให้ทาน ณ กาลควร
อีกสงเคราะห์ญาติที่
กอบกรรมะอันไว้
ชื่อนี้แหละมงคล | ญาตกานญจ สงคโ
เอตมมุงคลมุตตมัม
และประพฤตีสุธรรมศรี
ปฏิบัติบำเรอตน
ทูษะกลัวและมัวมด
อติเรกอุคตมตี |
| 6. | อารตี วิรตี ปาปา
อปฺปมาโท จ ธมฺเมสุ
ความงคประพฤตึบาป
สำรวมวรินทรีย์
ความไม่ประมาทใน
ชื่อนี้แหละมงคล | มชฺชปาณา จ สญฺญโม
เอตมมุงคลมุตตมัม
อุกุสลับให้มิ
และสุราบ่เมามด
พหุธรรมะโกศล
อติเรกอุคตมตี |
| 7. | การโว จ นิวาโต จ
กาเลน ธมฺมสุสวานัน | สนฺตุภฺฐี จ กตญฺญตา
เอตมมุงคลมุตตมัม |

- | | | |
|-----|---|---|
| | เคารพ ณ ผู้ควร
อีกหนึ่งมิได้มี
ยินดี ณ ของตน
อีกรู้คุณาของ
ฟังธรรมะโดยกา -
ข้อนี้แหละมงคล | จะประณตและนอบสිර
จะกระด้างและจงหลง
บ่มีโลกทยานปอง
นรผู้ประคองตน
ละเจริญคุณานนท์
อติเรกอุดมดี |
| 8. | ขนฺดี จ โสวจสุสตา
กาเลน ชมฺมสากจฺจ
มีจิตตะอดทน
อีกหนึ่งบ่พึงมี
หนึ่งเห็นคณาเถิด
กล่าวธรรมะโดยกาล
ทั้งสี่ประการล้วน
ข้อนี้แหละมงคล | สมณานนฺจ ทสฺสนํ
เอตมฺมงฺกลมุตฺตมํ
และสถิต ณ ขันดี
ฤดีคือพะนงหาญ
สมณาวราจารย์
วรกิจจะ โกศล
จะประสิทธิมนุญผล
อติเรกอุดมดี |
| 9. | ตโป จ พุรหฺมจริยณฺ จ
นิพฺพานสจฺฉนิกิริยา จ
เพียรเผากิเลสล้าง
อีกหนึ่งประพฤดีดี
เห็นแจ้ง ณ ส่องค์
อาจนำมฺนุญฝั้น
อีกทำพระนิพพา -
ข้อนี้แหละมงคล | อริยสจฺจานทสฺสนํ
เอตมฺมงฺกลมุตฺตมํ
มละโทษะยาฮี
คุจะพรหมพิศุทธิสรรพํ
พระอะริยะสัจอัน
ตีระข้ามทเลวน
นะประจักษะแก่ชน
อติเรกอุดมดี |
| 10. | ผุฏฺฐุสฺส โลกชฺมเมหิ
อโสภํ วิรชํ
จิตไครมิได้ต้อง
แล้วยอม บ่ พึงมี
ไร้โสภฐฺลิสฺสุญ
ข้อนี้แหละมงคล | จิตฺตํ ยสฺส น กมฺปติ
เอตมฺมงฺกลมุตฺตมํ
วรโลกะธรรมศรี
จะประหว่นฤก้งวล
และสบายบ่ม้ามล
อติเรกอุดมดี |

11. เอตาทิสานิกคตฺวาน	สพฺพตฺถมปฺราจิตา
สพฺพตฺถ สโตติ กจฺจนฺติ	ตฺนุเตสํ มํจฺจลมุตฺตมนฺติ
เทวามนุสฺสํ	วรมงคฺคละนํ
เป็นผู้ประเสริฐที่	บมิแพ้ทุกแห่งหน
ย่อมถึงสวัสดิ	สิริทุกประการค
ข้อนี้แหละมงคล	อติเรกอุดมคิฯ

คำศัพท์

โกศล = ฉลาด ในที่นี้หมายถึง ประเสริฐ ในความว่า พุทธระมะโกศล

ขุททกนิกาย = ชื่อนิกายหนึ่งใน 5 นิกายของพระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกายเป็นหมวดพระ
ธรรมขันธ์ หรือพระสูตรเล็กน้อยหรือย่อย ๆ

ขุททกปาฐะ = บทสวดหรือบทสวดสั้น ๆ แต่ละบทล้วนเป็นธรรมที่เป็นเบื้องต้นแห่งการถึงธรรมชั้น
สูงขึ้นไป หรือเป็นธรรมที่เป็นไปเพื่อความเจริญโดยส่วนเดียว มีทั้งหมด 9 บท

คติ = วิธี แนวทาง แบบอย่างในทางพระพุทธศาสนา หมายถึง แบบการดำเนินชีวิต

กาถา = คำประพันธ์ประเภทร้อยกรองในภาษาบาลี

จรัฏกาล = เวลาช้านาน

จันง = ประสงค์ มุ่งหวัง ตั้งใจ

ชินสีห์ = พระนามหนึ่งของพระพุทธเจ้า แปลว่า ผู้ชนะ

เจ้าเขต = เจ้าเขตเป็นเจ้าของที่ดินแปลงใหญ่ซึ่งท่านอนาถบิณฑิกเศรษฐี ขอซื้อเพื่อสร้างมหาวิหารถวาย
พระพุทธเจ้า เมื่อแรกเจ้าเขตตั้งราคาที่ดินสูงเท่ากับเหรียญทองที่ปูเต็มพื้นที่แปลงนั้น แต่เมื่อเศรษฐี
ยอมซื้อด้วยศรัทธาอันแรงกล้าในพระพุทธศาสนา เจ้าเขตจึงร่วมทำบุญโดยรับเงินค่าที่ดินไว้แต่เพียง
ครึ่งเดียว

ฉนำ = ปี

ฉิดฉลา = งามเด่น สง่าผ่าเผย

เขตวันวิหาร = ชื่อพระวิหารที่มีความสำคัญยิ่งในสมัยพุทธกาล ตั้งชื่อตามเจ้าเขต ผู้เป็นเจ้าของ
ที่ดิน พระวิหารนี้อยู่ในอุทยานใหญ่ริมเส้นทางทิศใต้ของเมืองสาวัตถี อนาถบิณฑิกเศรษฐีเป็นผู้สร้าง
ถวายพระพุทธเจ้า คัมภีร์ในพุทธศาสนากล่าวว่า สร้างเป็นวิหาร 7 ชั้น มีกำแพงและคูเป็นขอบรอบ
บริเวณภายในประกอบด้วยคันธกุฎี คือ ที่ประทับของพระพุทธเจ้า ที่อยู่ของภิกษุสาวก สถานที่เจริญ
ธรรม แสดงธรรม ฉันอาหารา และพักผ่อน

คำกล = ตั้งไว้ ยืนอยู่

ดิระ = ฟัง

ทะเลวน = การเวียนว่ายตายเกิด หรือสังสารวัฏ

ทศพล = ผู้มีกำลัง 10 ประการ เป็นพระนามหนึ่งของพระพุทธเจ้า

ทุษะ = คือ โทษ หมายถึง ความไม่ดี ความชั่ว

นร = คน

บรรสาน = คือ ประสาน หมายถึง เชื่อม ผูกไว้

บารเอบ = รับไว้ ประสาน หมายถึง เชื่อม ผูกไว้

ประคอง = พุงให้ทรงตัวอยู่ ในที่นี้หมายถึง ให้ความอุปการะ เลี้ยงดูอบรม

ประณมยาม = ยามตื่น ในบาติแบ่งกลางคืนออกเป็น 3 ยาม กำหนดยามละ 4

ชั่วโมง ดังนี้ ปฐมยาม ตั้งแต่เวลา 18.00 - 22.00 น., มัชฌิมยาม ตั้งแต่เวลา 22.00 - 02.00 น., ปัจฉิม

ยาม ตั้งแต่เวลา 02.00 - 06.00 น.

ประเทศ = สถานที่ บริเวณ

ปรีดิ์ = ที่รัก

ปาปะ = คือ บาป หมายถึง ความชั่ว ความร้าย กรรมชั่ว อุกุศลกรรมที่ส่งผลถึงความเดือดร้อน สิ่งที่ทำให้จิตใจให้ตกสู่ที่ชั่ว คือทำให้เลวลง ให้เสื่อมลง

พระสูตร = พระธรรมเทศนาหรือธรรมกถาเรื่องหนึ่ง ๆ ในพระสูตรตันตปิฎก

พระอานนท์ = พระมหาสาวกองค์หนึ่งเป็นเจ้าชายในสกุลวงศ์ พระราชโอรสของพระพุทธเจ้าสุกโกท

นะ ซึ่งเป็นพระเจ้าอาของเจ้าชายสิทธัตถะ พระอานนท์ได้รับเลือกเป็นพระอุปัฏฐากประจำพระองค์

ของพระพุทธเจ้า และได้รับคำสรรเสริญจากพระพุทธองค์ว่าเป็นยอดของภิกษุพหูสูต ก่อนที่พระ

อานนท์จะรับเป็นพุทธอุปัฏฐากได้ทูลขอพรจากพระพุทธองค์ 8 ประการ พระอานนท์บรรลุนิพพาน

อรหันต์หลังจากพระพุทธเจ้าเสด็จปรินิพพานแล้ว 3 เดือน เป็นกำลังสำคัญในการทำปฐมสังคายนา คือ

เป็นผู้วิสันาพระธรรม

ไพจิตร = งาม

ภควันต์ = พระนามของพระเจ้า แปลว่า เป็นผู้มีโชค คือหวังพระโพธิญาณก็ได้สมหวัง ประกาศพระ

ศาสนาก็ชักจูงผู้คนให้ได้บรรลุนิพพานสมปรารถนา มีผู้คิดร้ายก็ไม่อาจทำร้ายได้

ภพ = แดนเกิด

มถ = ความมัวหมอง ความสกปรก ความไม่บริสุทธิ์

มनुญ = เป็นที่พอใจ

มโนมัลย์ = มีฤทธิ์มาก

มโหศม = มากมาย ยิ่งใหญ่ สูงสุด

วธัตตะ = เนื้อความอันประเสริฐยอดเยี่ยม

วินาศ = ความฉิบหาย

ขายี = เบียดเบียน รบกวน

โลกนาถ = พระนามหนึ่งของพระพุทธเจ้า แปลว่า ผู้เป็นที่พึ่งของโลก

สุดตันตปิฎก = หมวดหนึ่งของคำสอนในพระพุทธศาสนาที่รวมอยู่ในพระไตรปิฎก ซึ่งมี 3

หมวด คือ พระวินัยปิฎก พระสุตตันตปิฎก และพระอภิธรรมปิฎก

สาวัตถิ = นครหลวงของแคว้นโกศลซึ่งตั้งอยู่ระหว่างภูเขาหิมาลัยกับแม่น้ำคงคาตอนกลาง เป็นศูนย์กลางการเผยแผ่พระพุทธศาสนาสมัยพุทธกาล เป็นเมืองที่พระพุทธเจ้าประทับจำพรรษานานที่สุด

โสคติ = ความสวัสดิ ความเจริญรุ่งเรือง

อดิเรก = พิเศษ

อนาถบิณฑิก = (อะ-นา-ถะ-บิณฑิกะ) ชื่อมหาเศรษฐีแห่งเมืองสาวัตถิผู้เป็นอุบาสกคนสำคัญในสมัยพุทธกาล เดิมชื่อสุทัตตะ ต่อมาได้นามว่า อนาถบิณฑิกะ ซึ่งแปลว่าผู้มีก้อนข้าวเพื่อคนอนาถ เพราะได้สงเคราะห์คนยากไร้อนาถอย่างมากมาเป็นประจำ วันหนึ่งอนาถบิณฑิกเศรษฐีเดินทางไปค้าขายที่เมืองราชคฤห์ในแคว้นมคธและได้เข้าเฝ้าพระพุทธเจ้า เมื่อได้ฟังธรรมเทศนาเกิดความเลื่อมใส จึงประกาศตนเป็นพุทธมามกะ หลังจากเดินทางกลับถึงเมืองของตนได้หาซื้อที่ดินแปลงใหญ่สร้างพระวิหารเชตวันถวายให้เป็นที่ประทับของพระพุทธเจ้า

อภิบุชนียชน = อภิบุชนียชน แปลว่า คนที่ควรบูชาอย่างสูง (มาจากคำว่า อภิ-ยิ่ง วิเศษ, ปุชนีย- น่านับถือ น่าบูชา, ชน-คน)

วิเคราะห์คุณค่าวรรณคดี

คุณค่าด้านเนื้อหา

มงคล 38 ประการที่ปรากฏในมงคลสูตรคำฉันท์ เป็นหลักในการปฏิบัติที่เรียงจากข้อปฏิบัติที่ยากขึ้นไปตามลำดับ มงคลทั้ง 38 ประการนี้จะนำความสุขความเจริญรุ่งเรืองมาสู่ผู้ที่นำไปปฏิบัติ

มงคล หมายถึง ธรรมที่นำมาซึ่งความสุขความเจริญ มี 38 ประการ ดังนี้

1. การไม่คบคนพาล
2. การคบบัณฑิต
3. การบูชาบุคคลที่ควรบูชา

4. การอยู่ในถิ่นอันสมควร
5. เคยทำบุญมาก่อน
6. การตั้งตนชอบ
7. ความเป็นพหูสูต
8. การรอบรู้ในศิลปะ
9. มีวินัยที่ดี
10. กล่าววาจาอันเป็นสุภาษิต
11. การบำรุงบิดามารดา
12. การสงเคราะห์บุตร
13. การสงเคราะห์ภรรยา
14. ทำงานไม่ให้อึดอัด
15. การให้ทาน
16. การประพฤติธรรม
17. การสงเคราะห์ญาติ
18. ทำงานที่ไม่มีโทษ
19. ละเว้นจากบาป
20. สรรวมจากการค้ำน้ำเมา
21. ไม่ประมาทในธรรมทั้งหลาย
22. มีความเคารพ
23. มีความถ่อมตน
24. มีความสันโดษ
25. มีความกตัญญู
26. การพึงธรรมตามกาล
27. มีความอดทน
28. เป็นผู้ว่าง่าย
29. การได้เห็นสมณะ
30. การสนทนาธรรมตามกาล
31. การบำเพ็ญตบะ
32. การประพฤติพรหมจรรย์

33. การเห็นอริยสัจ
34. การทำให้แจ้งซึ่งพระนิพพาน 3
35. มีจิตไม่หวั่นไหวในโลกธรรม
36. มีจิตไม่เศร้าโศก
37. มีจิตปราศจากกิเลส
38. มีจิตเกษม

มงคลสูตรคำฉันท์นอกจากจะมีการแปลถอดความจากพระคาถาแล้ว ยังมีการอธิบายขยายความมงคลเพิ่มเติมให้เข้าใจความหมายที่ชัดเจน และง่ายต่อการนำไปปฏิบัติในชีวิตประจำวัน

คุณค่าด้านวรรณศิลป์

มงคลสูตรคำฉันท์เป็นบทประพันธ์ที่มีขนาดสั้น แต่มีลักษณะทางวรรณศิลป์ที่มีความโดดเด่น ใช้คำง่าย กระชับ และสื่อความหมายได้ชัดเจน แสดงให้เห็นถึงพระอัจฉริยภาพในการเลือกสรรถ้อยคำของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว

การสรรคำ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงเชี่ยวชาญในการเลือกสรรถ้อยคำมาใช้ได้อย่างดี จะเห็นได้จากคำประพันธ์วรรคสุดท้ายของทุกพระคาถาจะจบด้วยเสียง /อน/ เพื่อให้ส่งสัมผัสมายังคำว่า "มงคล" เช่น

คาถาที่ 1	หนึ่งกราบและบูชา ข้อนี้แหละมงคล	อภิบุชนิยชน อติเรกอุดมดี
คาถาที่ 2	อีกหมั่นประพฤติควร ข้อนี้แหละมงคล	ณ สภาวะแห่งตน อติเรกอุดมดี
คาถาที่ 3	ทั้งสี่ประการล้วน ข้อนี้แหละมงคล	จะประสิทธิ์มโนญผล อติเรกอุดมดี
คาถาที่ 4	การทำงานไป ข้อนี้แหละมงคล	บ่มียุ่งและสับสน อติเรกอุดมดี
คาถาที่ 5	กอบกรรมะอันไร ข้อนี้แหละมงคล	ทุษะกลัวและมัวผล อติเรกอุดมดี

การเลือกใช้คำประพันธ์ การดำเนินเรื่องในมงคลสูตรคำฉันท์ เลือกใช้กาพย์ฉบัง 16 และอินทรวีเชียร์ฉันท์ 11 สามารถประพันธ์ได้ถูกต้องตรงตามบังคับในฉันทลักษณ์โดยไม่เสียเนื้อความจากพระคาถาบาลี เช่น

ภาพย์ฉบับ 16

สาวศุภย์ วิหริติ เขตวัน อนาถบิณฑิกสุส อาราม

ประทับ ณ เขตวัน วิหาระอัน

อนาถบิณฑิกไชร์

จัดสร้างอย่างคิที่โน สาวัดถิให้

เป็นที่สถิตสุชา

อินทรวีเชียรฉันท์ 11

ครุ ครุ ลหุ ครุ ครุ ลหุ ลหุ ครุ ลหุ ครุ ครุ

หนึ่งคือบคบพาล เพราะจะพาประพฤติฝิด

หนึ่งคบบกะบั้นทิต เพราะจะพาประสพผล

การแปลถอดความ การแปลภาษาบาลีเป็นบทร้อยกรอง ประเภทฉันท์ ทรงแปลถอดความอย่างตรงตัว โดยใช้ภาษาที่สละสลวย เช่น

(1) อเสวนา จ พาลา นั (2) ปญฺชิตานญจ เสวนา

(3) ปุชา จ ปุชฌินยํ เอตมมุงฺกลมฺหิตมํ

(1) หนึ่งคือบคบพาล เพราะจะพาประพฤติฝิด

(2) หนึ่งคบบกะบั้นทิต เพราะจะพาประสพผล

(3) หนึ่งกราบและบูชา อภิบุชฌินยํชน

ข้อนี้แหละมงคล อติเรกอุดมดี

การเรียบเรียง มีการลำดับความคิดเป็นหมวดหมู่ พระพุทธองค์ได้ทรงแสดงเป็นพระคาถาบาลี 10 คาถา ในแต่ละคาถาประกอบด้วยมงคลต่าง ๆ ดังนี้

คาถาที่ 1 มงคลที่ 1 ไม่คบคนพาล 2 คบบัณฑิต 3 บูชาผู้ที่ควรบูชา

คาถาที่ 2 มงคลที่ 4 อยู่ในประเทศอันสมควร 5 เคยทำบุญไว้กาลก่อน 6 ตั้งตนไว้

ชอบ

คาถาที่ 3 มงคลที่ 7 สดับรับฟังมาก 8 มีศีลปะ 9 มีวินัย 10 มีวาจาเป็นสุภาษิต

คาถาที่ 4 มงคลที่ 11 บำรุงมารดาบิดา 12 สงเคราะห์บุตร 13 สงเคราะห์ภรรยา 14

การทำงานไม่คั่งค้างอาตุล

คาถาที่ 5 มงคลที่ 15 เว้นจากบาป 16 ประพฤติธรรม 17 สงเคราะห์ญาติ 18

ประกอบการทำงานไม่มีโทษ

คาถาที่ 6 มงคลที่ 19 เว้นจากบาป 20 ตำรวมจากการดื่มน้ำเมา 21 ไม่ประมาทใน
ธรรม

คาถาที่ 7 มงคลที่ 22 มีความเคารพ 23 นอบน้อมถ่อมตน 24 ยินดีด้วยของของ
ตน 25 มีความกตัญญูรู้คุณท่าน 26 พังกรรมตามกาล

คาถาที่ 8 มงคลที่ 27 มีความอดทน 28 เป็นผู้ว่าง่ายสอนง่าย 29 เห็นสมณะ 30
สนทนาธรรมตามกาล

คาถาที่ 9 มงคลที่ 31 บำเพ็ญตบะ (ความเพียร) 32 ประพฤติพรหมจรรย์ 33 เห็น
อริยสัจ 34 ทำให้แจ้งซึ่งพระนิพพาน

คาถาที่ 10 มงคลที่ 35 มีจิตไม่หวั่นไหวเมื่อต้องโลกธรรม 36 มีจิตไม่เศร้าโศก 37 มีจิต
ปราศจากธุลี 38 มีจิตปลอดโปร่งจากกิเลส

คุณค่าด้านแนวคิดและคติชีวิต

แนวคิดสำคัญจากเรื่อง ความเจริญรุ่งเรืองในชีวิตเกิดจากการประพฤติปฏิบัติของตนเองทั้งสิ้น หา
ได้เกิดขึ้นจากผู้อื่น สิ่งอื่น หรือวัตถุ ไซ้กลางใด ๆ จากภายนอก

คุณค่าที่ได้รับจากการอ่าน คุณค่าในการนำมาใช้ในชีวิตประจำวันคือได้ทราบวิธีปฏิบัติตนเพื่อ
ความเจริญรุ่งเรืองในชีวิต และคุณค่าทางด้านสังคม ข้อปฏิบัติทุกข้อในมงคลสูตร ทำให้บุคคลและ
สังคมเจริญก้าวหน้า

พระพุทธศาสนาเป็นเรื่องของเหตุผล ควรค่อย ๆ พิจารณาศึกษาค้นคว้าให้ละเอียดลึกซึ้งจนเข้าใจอย่าง
แตกฉานจะทำให้ชีวิตเป็นสุข สงบ และร่มเย็น

มงคลสูตรคำฉันท์ มีลักษณะเด่นทางวรรณศิลป์ โดยเฉพาะการเลือกใช้ถ้อยคำที่เรียบ
ง่าย กระชับ และเป็นคำที่ผู้อ่านคุ้นเคยเป็นอย่างดี พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวได้ทรงนำมา
ร้อยกรองอย่างเป็นภาษาประพันธ์ที่สละสลวยพร้อมทั้งสะท้อนให้เห็นคติธรรมและหลักปฏิบัติในการ
ดำเนินชีวิตร่วมกับบุคคลอื่นในสังคมให้เป็นสุข และเกิดสิริมงคลแก่ตนเอง นับเป็นวรรณคดีคำสอนที่
มีค่ายิ่งและเป็นมรดกทางภาษาชิ้นสำคัญของไทย

ที่มาและได้รับอนุญาตจาก :

บุญลักษณ์ เอี่ยมสำอางค์ เกือกมด พุทธประมุข และโสภิต พิทักษ์. ภาษาไทย วรรณคดีและวรรณกรรม
ม.4. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ : อักษรเจริญทัศน์.

แนวคิดสำคัญ

ความเจริญรุ่งเรืองในชีวิต เกิดจากการประพฤติปฏิบัติของตนเองทั้งสิ้น หาได้เกิดจากผู้อื่น สิ่งอื่น หรือวัตถุโชคลางใดๆ จากภายนอก

มงคล หมายถึง เหตุทั้งหลายอันจะทำให้บรรลุถึงความเจริญแห่งสมบัติทั้งปวง เหตุแห่งความเจริญหรือทางก้าวหน้า มีทั้งหมด 38 ประการ

มงคลสูตร เป็นพระสูตรในขุททกนิกาย หมวดขุททกปาฐ พระธรรมเล็กน้อยๆ

คุณค่าที่ได้รับจากการอ่าน

1. ได้ทราบวิธีปฏิบัติตนเพื่อความเจริญรุ่งเรืองในชีวิต
2. มีคุณค่าทางด้านสังคม เพราะข้อปฏิบัติทุกข้อในมงคลสูตรล้วนมีค่าควรประพฤติปฏิบัติ ซึ่งจะทำให้บุคคลและสังคมเจริญก้าวหน้า
3. ได้ศึกษาภาษาภวีนิพนธ์ที่สละสลวย ไพเราะทั้งถ้อยคำและเนื้อความ

ค่านิยม

มงคลทั้ง 38 ประการ ล้วนเป็นค่านิยมทางพระพุทธศาสนา ค่านิยมสูงสุดทางพระพุทธศาสนา ก็คือ นิพพาน การดับพร้อมไม่เกิด แก่ เจ็บ ตาย อีกต่อไป